

Куди і ким спрямована національна університетська освіта і наука?

Президенту України
Володимирові Зеленському,
Голові Верховної Ради України
Дмитрові Разумову,
Прем'єр-міністру України
Денисові Шмигалю

У січні ц. р. в пресі та мережевих виданнях оприлюднено резонансні аналітичні статті про нагальні проблеми української науки загалом і гуманітарної зокрема, їх кадрового забезпечення під назвами: *“Скопус як діагноз української науки: Замість оновлення – пристосування, корупція, непрофесіоналізм, непрозорий бізнес”* (щотижневий видання про українську і світову науку *“Граніт науки”*, 9 січня¹, *“Українська гуманітарна наука під Дамокловим мечем Скопусу”* (всеукраїнський тижневик *“Слово Просвіти”*, числа від 7 і 14 січня ц. р.², *“Метастази корупції в українських вишах”* (всеукраїнське видання *“Хвиля Десни”*, 11 січня³). Автором цих публікацій є доктор філологічних наук, професор і журналіст Микола Тимошик.

Гостроту проблеми уособлюють такі речення: *Такої міри деградації університетської освіти, такого цинізму, непорядності, невігластва керівництва на її вершках, такої вертикалі угодовства, гнучкошисництва, продажності, непатріотизму, непрофесіоналізму, нетерпіння „білих ворон”, які подекуди ще залишаються, досі не було. Не було досі й такого підкреслено упослідженого ставлення держави до особливо важливих, за умов не оголошеної російсько-української війни, українознавчих складових гуманітарної науки, що формують національну свідомість, духовний стрижень українців.*

Ідеться про результати поспішних, безсистемних, відірваних від реалій життя так званих реформ, які продукує перманентно перекроюване і за структурою, і його керівним складом із щораз новими очільниками Міністерство освіти і науки України. Окреслено в публікаціях і ситуацію, яка склалася в українській науці після запровадження наказу МОН №32 від 15 січня 2018 року з реформування наукової періодики.

Надсилаючи це звернення безпосередньо до Президента України, Голови Верховної Ради України та Голови Уряду України, ми привертаємо увагу очільників Української держави до таких ключових питань, які сьогодні на вустах мільйонів українців – учителів, викладачів, батьків абітурієнтів, а також студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів – і чесні та конкретні відповіді, на які суспільство давно очікує:

1. Чому під правильними намірами “іти до Європи” багатотисячний викладацький склад українських університетів, академічних інститутів постав перед фактом непрозорих, непродуманих рамок діяльності, за якими справді криється корупція, пристосування, невігластво, нечистий бізнес і непрофесіоналізм?

Відкрите звернення до державного керівництва

Формально запроваджуваний в Україні лише наукометричний підхід до оцінювання роботи університетів та викладачів має низку недоліків, які однозначно призводять до маніпулювання. На них уже неодноразово наголошувалося, у тім числі й на рівні низки декларацій світової наукової спільноти. Як показала практика, цей підхід доцільний і виправданий для технічних і природничих наук і згубний, якщо його запроваджувати механічно до гуманітарних наук.

2. Чому замість створення власної національної науково-освітньої платформи на кшталт, скажімо, популярної в світі польської Index Copernicus (назвімо її “Індекс Грушевський” чи “Індекс Огієнко”), через яку можна і треба виводити нашу науку на міжнародні обшари, українське Міносвіти упродовжує і для учених-гуманітаріїв обов’язковий, але однобокий, із очевидними значними недоліками, механізм публікаторської діяльності за кордоном? Така практика здебільшого передбачає грошові “внески” російським посередникам, сума яких за одну публікацію може сягати до 1000 доларів.

Це однозначно перетворює українські наукові періодичні видання у вторинний сорт, знижує їх престиж, сприяє переміщенню побутування наукових відкриттів та інших результатів експериментальних розробок за кордон. Це також і вливання українських коштів, здебільшого з невисоких заробітних плат наших викладачів та учених, зарубіжним виданням чи їхнім посередникам.

3. Чому Українська держава не дбає про престижність української мови як державної в науковій царині?

Перебуваючи упродовж століть в упослідженому стані під тиском російської як мови окупаційної й імперської, українська мова, не ствердившись ще остаточно в усіх сферах державного і суспільного-політичного життя, знову подала перед черговою загрозою перетворитися на периферійну в науці.

4. Чому Українська держава відкрито ігнорує пріоритетність внутрішнього, загальнонаціонального контексту того блоку досліджень, що має не стільки глобальне, скільки локальне, але не менш важливе у межах нашої держави, значення і тематика яких сконцентрована у площині передусім українознавства: історія, література, мова, етнологія, фольклористика, журналістика, видавнича справа, звичаєве право, “білі плями” української історії, поскрибовані російсько-радянською владою імена українських достойників – усі дослідження, спрямовані на захист і розвій української мови і культури?

Запроваджені в нашій державі нові норми щодо міжнародних наукометрич-

них показників для наукових журналів вище означеного тематичного напрямку є несправедливими, науково не вмотивованими і такими, що ведуть до зникнення видань цього профілю з інформаційного поля передусім України.

5. Чому фаховість, вимогливість, набуття реальних професійних навичок та справжню викладацьку майстерність чи не повсюди витіснили в університетських аудиторіях бюрократизм, паперотворчість, профанація науки, зниження планки вимог до набуття знань і практичних навичок студентів, особливо з числа контрактників?

За такої системи багато університетів продовжують практично штампувати дипломи, не підтверджені ні знаннями, ні реальними компетентностями. Носії таких дипломів – розчаровані українськими реаліями молоді й амбітні українці – усе більше поповнюють армію заробітчан на європейських та заокеанських шляхах-дорогах. За такого стану національної освіти все більше українських абітурієнтів, батьки яких мають статки, виїждять на навчання за кордон.

6. Допоки плагіат буде живучою і не покараною практикою поширення наукової недоброчесності в текстах наукових досліджень?

Роками на державному рівні прикривається, а не викорінюється так званий “узаконений плагіат” цілої низки “дослідників”, які тривалий час перебувають або затверджуються нині на високих посадах не лише в науці, освіті, а й у державному управлінні? Натомість створені формально “кишенькові комісії” стабільно “не вбачають” чи “не виявляють” явних порушень? Зате це системно виявляють і неспростовно підтверджують незалежні експерти та добросовісні дослідники.

7. Допоки в Україні існуватиме укорінене за останні роки аморальне і багате в чому корумпована практика підготовки, захистів дисертацій та процедури затвердження результатів таких захистів, коли молоді дослідники поставлені перед необхідністю платити значні суми власних коштів за низку процедурних питань?

Це сильно б’є по репутації держави за її межами, а вдома перетворює науку зі специфічного цеху талановитих, одержимих у продажну кон’юнктуру, де диплом професора, доктора наук, авторство монографії, процедуру самого “захисту” можна просто купити, маючи лише гроші й не докладаючи жодних інтелектуальних зусиль.

Таких гарячих “чому” і “допоки” у згаданих публікаціях та численних відгуків на них і пересиланнях у соціальних мережах є не один десяток.

Оприлюднюючи ці запитання, ми закликаємо державне керівництво:

1. У якомога коротші терміни внести цю проблематику в сесійну залу Верховної Ради і провести там парламентські слухання із залученням небайдужих та обізнаних у зазначених питаннях діячів науки, освіти, культури, політиків, державотворців, представників громадських організацій.

2. За результатами таких слухань слід вжити рішучих і конкретних, а не традиційно декларативних заходів з виведення української науки й освіти з глибокої кризи, в якій вони нині опинилися.

Тимошик Микола, доктор філологічних наук, професор

Мовчан Павло, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Філіпчук Георгій, доктор педагогічних наук, академік НАПН України

Масенко Лариса, доктор філологічних наук, професор

Калакура Ярослав, доктор історичних наук, професор

Василенко Володимир, доктор юридичних наук, професор

Яременко Василь, доктор філологічних наук, професор

Шаповал Юрій, доктор історичних наук, професор

Матяш Ірина, доктор історичних наук, професор

Фаріон Ірина, доктор філологічних наук, професор (Львів)

Клочек Григорій, доктор філологічних наук, професор (Кропивницький)

Лизанчук Василь, доктор філологічних наук, професор (Львів)

Поліщук Володимир, доктор філологічних наук, професор (Черкаси)

Пронкевич Олександр, доктор філологічних наук, професор (Миколаїв)

Білоус Петро, доктор філологічних наук, професор (Житомир)

Пахаренко Василь, доктор філологічних наук, доцент (Черкаси)

Голота Любов, головний редактор всеукраїнського тижневика “Слово Просвіти”

Павленко Сергій, шеф-редактор наукового історичного журналу “Сіверянський літопис” (Чернігів)

Марусик Тарас, журналіст, експерт з питань мовної політики

1. <https://un-sci.com/ru/2021/01/09/skopus-yak-diagnoz-ukra%20%D1%97nsko%20%D1%97-naukizamist-onovlennya-pristosuvanstvo-korupciyaneprofesionalizm-neprozorij-biznes/>

2. <http://slovoprosvity.org/2021/01/18/ukrainka-humanitarna-nauka-pid-damoklovym-mechem-skopusu/>

3. <http://hviyla.com/ekskliuzyvna-khvyliya/metastazy-koruptsiyi-v-ukrayinskykh-vyshah.html>